

BEGRIP ISLAM CHRISTENDOM

Nr. 22

Houdingen die een rol spelen in de ontmoeting met Moslims
Inhoudsopgave jaargang 1975/1976

Ten geleide

Het laatste nummer van dit werkjaar 1975/1976 komt door omstandigheden wat laat uit. We zien meer uit naar onze vakantie dan naar het opstellen van een evaluatie-rapport waarin de doelstelling onder de loep genomen wordt: relatieopbouw Islam - Christendom en welke activiteiten erop wijzen dat in dit proces leven zit en of er eventueel vooruitgang te konstateren is.

Dit vraagt tijd en nadenken, oppervlakkigheid moet in dezen vermeden worden.

In dit nummer doen we het verslag van de eerste bijeenkomst in het kader van de Islam-kursus in Rotterdam met als onderwerp "Ontmoeting Christen Moslim in onze samenleving", op 23 februari van dit jaar.

Prof. A. Wessels vertelt op zeer bevattelijke wijze over houdingen die een rol spelen in de ontmoeting met Moslims.

De redactie

HOUDINGEN DIE EEN ROL SPELEN IN DE ONTMOETING MET MOSLIMS.

Dr. Wessels begint met te vertellen dat hij sedert 1971 werkzaam is in Beiroet (Libanon), waar hij doceert aan een theologische school.

Zijn vak is Islam en bepaalt zich in het bijzonder tot de verhouding Islam - Christendom, hetgeen dus zeer nauw aansluit bij het onderwerp van de avond.

In de inleiding zijn een aantal fundamentele punten aan de orde gesteld, waarbij al te breedvoerige behandeling is vermeden, waardoor aan de hand van vragen in de discussie eventueel op een aantal zaken nader kan worden ingegaan.

In de eerste plaats maakt de spreker erop attent dat wij vaak een verkeerde aanduiding gebruiken indien wij spreken over de aanhangers van de Islam. In tegenstelling tot het gebruik van de Moslims, n.l. die zich uitsluitend aanduiden als Moslim, d.i. hij die zich overgeeft aan God, gebruiken wij nog vaak de uitdrukking Mohammedanen. Deze verwarring ontstaat omdat de Christenen zich noemen naar Christus, maar de Moslim zich zeer beslist niet naar zijn profeet zal noemen.

Dit verschil in naamgeving zegt al iets over de plaats die Mohammed inneemt in de Islam in vergelijking met de plaats die Christus inneemt in onze godsdienst. Dit is totaal anders. Als er al een direkte vergelijking gemaakt moet worden tussen beide godsdiensten, dan moet u niet Jezus vergelijken met Mohammed, maar dient u Jezus te vergelijken met de Koran. De Koran, dit is het boek van de Islam, heeft in het leven van de Moslim de plaats die Jezus heeft in het leven van de Christen. De Koran is het woord van God zelf, vergelijkbaar zoals veel Christenen het woord Gods herkennen in Jezus.

Bij het contact tussen West- Europeanen en Moslims spelen voortdurend allerlei vooroordelen een rol. Het is merkwaardig dat in gesprekken over de Islam allerlei negatieve aspecten een rol spelen, terwijl b.v. bij een gesprek over Boeddhisme dit niet het geval is. Het is erg belangrijk ons bewust te zijn van dit feit. Het is historisch wel verklaarbaar dat er dit soort vooroordelen zijn ontstaan.

In het jaar 632 is Mohammed gestorven en in 732 heeft de slag bij Poitiers plaatsgehad. In 100 jaar heeft de Islam zich naar het Westen uitgebreid vanuit Arabië tot in het hartje van Frankrijk. M.a.w. de Islam had zich uitgebreid over een gebied waar kerkvaders hadden gewerkt, waar Jezus had geleefd en was gestorven, een gebied dat voor velen erg belangrijk was en dat nu "verloren" was aan de Islam.

Bij velen is hierdoor de misvatting ontstaan dat de Islam zich te vuur en te zwaard heeft verspreid over het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Historisch is dit echter niet juist. Deze streken waren slechts in naam verbonden met de Byzantijnse Kerk. Vandaar een negatieve houding t.o.v. het centrale gezag of dat men zich reeds losgemaakt had om zowel godsdienstige als politieke redenen. Daar kwam dan nog bij de overgang tot de Islam. Dit heeft in Europa een sterk negatieve indruk gegeven van de Islam.

Tevens hebben de Turken veel bijgedragen aan de verspreiding van de Islam in Oost-Europa, waardoor grote delen van de Balkan een Moslim bevolking of een gemengde Moslim-Christelijke bevolking hebben. Voor de poorten van Wenen hebben de Turken verschillende malen een beleg geslagen. Het lied van Maarten Luther "Een vaste burcht is onze God ..." herinnert daaraan. Er is sprake van de aanrukkende vijand met opgestoken vaandel, en hiermee worden de Turken bedoeld. M.a.w. in het eerste deel van de 16e eeuw waren de Turken een directe bedreiging voor Europa. Dit kan tot zeer recent een belangrijke rol gespeeld hebben, mede ook door nog enkele moordpartijen door Armeniërs, m.a.w. moordpartijen onder Christenen. In veel gevallen speelt dit heden ten dage nog een onbewuste rol, zoals blijkt uit een enquête over gastarbeiders, waarbij de Turken er het slechtste afkomen, zonder dat hiervoor feitelijke aanwijzingen zijn in het oordeel over hun werk of gedrag.

Ook als we over de centrale figuur in de Islam, Mohammed, spreken is er sprake van een negatieve indruk. De biografie over het leven van Mohammed is dan ook te beschouwen als een polemische biografie. Drie elementen komen steeds weer naar voren; er wordt gezegd dat Mohammed een slecht mens was, dat hij dol was op vrouwen en dat hij de godsdienst met geweld heeft verbreid. Dit is iets wat altijd met een grote schok overkomt op een Moslim. Deze kan het zich niet voorstellen waarom de gemiddelde Christen zo slecht spreekt over Mohammed, terwijl de Moslim met zeer veel respect spreekt over Jezus. Hij vraagt zich voortdurend af waarom de Christen niet hetzelfde respect kan opbrengen voor Mohammed als hij heeft voor Jezus.

Hieruit resulteert vaak een zeer pijnlijke confrontatie tussen beide godsdiensten.

Ingaande op de plaats van de profeet Mohammed komt naar voren dat deze vanaf een zeer vroeg stadium sterk onder de indruk van God was, de uitdrukking "God-intoxicated" is in dit verband gebruikt. Hij was in zekere zin bezeten van de aanwezigheid van de levende God. Hij was tot de ervaring gekomen dat de Arabier, zoals Mohammed die kende, God niet had leren kennen, dat de Arabier zonder begeleiding was gelaten, ja verwaarloosd was door God. Er was geen boek dat hen zou kunnen leiden, zoals het boek van Mozes de Joden of de Evangelieën de Christenen tot baken dienden. Langzamerhand kwam hij tot het besef, dat hij, Mohammed, de profeet zou zijn die de Arabieren dit boek moest brengen. Dit is in het kort zijn profetische ervaring. De eerste openbaringen zijn in korte zinnen opgesteld en handelen vaak over een vertroostende God.

Mohammed ervoer duidelijk dat deze God geen privé aangelegenheid was, maar dat hij hierin moest delen met anderen.

Hij had de notie dat wat hij ging brengen aan de Arabieren hetzelfde was als wat God geopenbaard had aan Mozes, en wat geopenbaard was aan en door Jezus. Uit zijn contacten met Joden en Christenen wordt in eerste instantie deze gedachte gevoed. Mohammed heeft waarschijnlijk in de woestijn contact gehad met monniken, bekend is dat verschillende kluizenaars zich in de woestijn hebben teruggetrokken. Tevens is het mogelijk dat hij een soort "straat-predikers" heeft gehoord, er zijn in die zin enkele verhalen in omloop.

Mohammed heeft echter geen kerken, dus ook geen georganiseerde gemeenten gekend. Tot op de dag van vandaag zijn er in de centrale Hidjaz geen Christelijke kerken. Waarschijnlijk heeft Mohammed ook nooit een Arabische bijbelvertaling gezien omdat die niet bestaan heeft in die tijd.

Desondanks moeten de contacten met Christenen er zijn geweest. Het verhaal gaat dat toen Mohammed zijn eerste profetische ervaringen kreeg, hij naar zijn vrouw is gegaan, die een zeer belangrijke rol heeft gespeeld, deze vrouw zou gezegd hebben naar een neef te gaan. De neef is volgens de overlevering een Christen. Deze neef heeft hem bevestigd in zijn ervaring en gezegd dat wat Mohammed ervoer hetzelfde was als was geopenbaard aan Mozes.

Er ontstaat een tweeledige houding van Mohammed t.a.v. de Christenen.

Hij heeft enerzijds de overtuiging dat wat aan hem wordt geopenbaard hetzelfde is als wat Jezus heeft gezegd. Hij ziet zich niet verschillend en ook zijn boodschap niet verschillend van het Christelijk geloof. Hij denkt en stelt alleen dat wat hij brengt nog niet in het Arabisch aanwezig is en hij wordt dus de Arabische profeet. Maar dit gaat veranderen als hij meer contacten gaat krijgen met Christenen en deze hem niet aanvaarden. In de eerste aanleg is er waarschijnlijk een veel grotere overeenkomst tussen de Christelijk leer en de Moslim overtuiging geweest dan nu bestaat. Langzamerhand verandert dit.

Ook de Koran kent een belangrijke rol toe aan Jezus, hij is een figuur die nabij God is, die het woord van God, die de geest van God is. Het is iemand die wonderbaarlijk geboren is, maar die aan het eind van zijn leven, zonder te sterven tot God opgenomen is. Dit is in enkele regels de positieve lijn. Hier staat tegenover dat Mohammed in twistgesprek is geraakt met Christenen over het verstaan van Jezus.

Dan zijn er een paar fundamentele punten die ontkend worden. In de eerste plaats wordt ontkend dat Jezus de zoon van God is. Waarom? In één zin samengevat: omdat God geen vrouw kan hebben! Verder is hij niet een van de drie. Dat is altijd ervaren als een ontkenning van de drieëenheid. Waarbij aangetekend moet worden dat Mohammed altijd deze drieëenheid verstaan heeft als: de Vader, de Zoon en Maria. Daardoor is er een bepaald beeld ontstaan dat ook voor de Christenen verwerpelijk is, maar dat wel de gedeeltelijke oorzaak is van de verwijdering.

In latere jaren zijn er Moslims die hebben gezegd dat wat de Koran ontkent, als gevolg van bovenstaand verkeerd beeld, in feite niet is wat de Christenen geloven.

Een derde fundamenteel punt is de ontkenning van de kruisiging. Door de Koran wordt ontkend dat Jezus is gekruisigd.

Dit zijn zeer belangrijke punten van het Christelijk geloof, die door de Moslims op grond van deze uitspraken van de Koran worden ontkend.

Het voorgaande beeld over het leven van Mohammed, zij het zeer onvolledig, was noodzakelijk omdat dit in alle verdere eeuwen van contact een rol zal blijven spelen.

Er is dus een positieve als een negatieve houding t.a.v. Jezus en de Christenen merkbaar. Dit heeft ook iets te maken met de politieke achtergronden. In het begin was Mohammed

vrij positief t.a.v de Christenen, zeker positiever dan t.a.v de Joden. Hij noemt de Christenen als de "meest geliefden", m.a.w. ze staan dichterbij de Moslims dan de Joden. Dit laatste heeft iets te maken met de vijandige houding die Mohammed in zijn latere leven heeft aangenomen tegenover de Joden. Hij heeft toen verschillende Joodse stammen uit Medina verdreven. Later zal dit minder worden en juist in de laatste jaren van zijn leven wordt de eerste militaire confrontatie met de Byzantijnen er de oorzaak van dat Mohammed zijn houding tegenover de Christenen verhardt.

In de ontmoeting tussen Christenen en Moslims kunnen van tijd tot tijd de positieve dan weer de negatieve lijnen overheersen. In het verleden en het heden is het mogelijk een aantal houdingen van de Christenen t.a.v. de Moslims te karakteriseren:

- 1e Polemische houding
- 2e Neutrale houding
- 3e Dialogische houding.

Over elk van deze houdingen is een en ander te zeggen.

In de laatste 13 eeuwen, volgehouden tot vandaag door bepaalde groeperingen, is de polemische houding het sterkst aanwezig geweest. D.w.z. er wordt met de Moslims gedebatteerd over bepaalde punten, hetzij van dogmatische aard, dan wel anderszins. Dit is al begonnen in de tijd van de kerkvaders. Er verscheen toen een pseudo-dialogoog met een Moslim, de schrijver legde de "Moslim" ook de vragen in de mond en het gevolg is dat men geheel naar zijn eigen standpunt gaat toeschrijven.

Het is bij het hedendaagse gesprek van groot belang deze houding los te laten. D.w.z. bij een gesprek met een Moslim moet men luisteren naar zijn vragen en die eerlijk beantwoorden; niet dus jouw vragen aan hem suggereren en er dan op ingaan. Dit geldt niet alleen in de verhouding t.o.v. de Moslim, maar altijd in een gesprek tussen twee mensen.

Deze polemische houding is zeer lang volgehouden door bepaalde zendingsgroepen, waarbij polemische geschriften verschenen waarin de Islam belasterd wordt, waarin Mohammed zwart wordt gemaakt, wat als een goede manier werd ervaren om deze godsdienst te benaderen. Dit principe wordt nog door veel Europeanen aangehangen. Indien echter deze godsdienst zo is als uit de polemische geschriften naar voren komt, dan is het nauwelijks voor te stellen dat er een zinnig mens is die erin gelooft. Er moet dan in deze voorstelling iets niet kloppen gezien het feit dat er vandaag de dag ongeveer 400 à 500 miljoen Moslims zijn.

De polemische houding is zeer lang algemeen volgehouden en heeft nooit tot enig resultaat geleid. Wel is de verwarring van veel Christenen t.a.v. een godsdienst die in zekere zin zo dicht bij staat hierdoor toegenomen.

De tweede houding die is genoemd is de neutrale houding. Deze opstelling vaak uitgelegd als "laat ieder op zijn eigen wijze zalig zien te worden", is veelal aangenomen door de Libanezen. Dit werd waargenomen uit eigen ervaring en resulteerde inderdaad in een houding van "er zijn vele wegen die tot God leiden".

Soms kan het een zekere onverschilligheid t.o.v. elkaar tot gevolg hebben. Er wordt dan langs elkaar heen gepraat zonder de ander serieus te nemen. In dit geval is deze houding wel positiever dan dat men elkaar bij de haren neemt en het op vechten uitdraait.

De derde houding is de dialoog. In de pers is een zeer vermoeiende discussie omtrent de dialoog aan de gang. Dialoog betekent in feite gesprek. Het is daarom vermoeiend als bij dit gesprek de vraag naar voren komt over het getuigen of alleen maar praten. In veel gevallen zullen prettige gesprekken veel diepgaander zijn dan z.g.n. getuigenissen.

Het alternatief van dialoog is volgens de spreker niet getuigenis maar confrontatie, d.w.z. dat er gevochten wordt zonder enige mogelijkheid tot verder gesprek.

Het belang van de ontmoeting is het komen tot een gesprek, waarbij de Christen en de Moslim zichzelf en elkaar respekteren. Dat wil zeggen dat je ook de ander probeert te verstaan zoals hij zichzelf probeert te verstaan in wat hij te zeggen heeft.

Je moet dus door de karikaturen van beide geloven heen kijken. Over en weer is er nog veel onbegrip. Moslims en Christenen herkennen elkaar of zichzelf vaak niet in de beschrijving die de ander geeft van zijn wederpartij. Ook is het vaak het geval dat de Christenen in Islamitische boeken over Jezus hun Heiland niet als zodanig herkennen, terwijl de Moslim zijn profeet niet herkent in een christelijke beschrijving van Mohammed; dit ondanks de wederzijdse goedwillendheid zowel van de schrijver als de lezer.

Er zullen nog veel hindernissen genomen moeten worden. Deze dialoog zal in de toekomst verder voortgezet moeten worden maar mag nooit los gezien worden van de sociale en politieke samenhang. Dit geldt zowel bij de gesprekken met gastarbeiders als voor grotere ontmoetingen tussen beide godsdiensten.

Na deze inleiding volgde een pauze, waarna vragen zijn gesteld aan de inleider.

vraag: Wat vindt u zelf van de Koran als openbaring? Er staan in de Koran dingen die in strijd zijn met de bijbelse leer.

antw: Het antwoord is vrij persoonlijk. Tijdens een aantal lezingen voor een Moslim gezelschap in India over het beeld van Mohammed in de moderne Arabische literatuur werd gevraagd hoe spreker dacht over Mohammed. Dit is de moeilijkste vraag die gesteld kan worden en hangt direct samen met hoe over de Koran gedacht wordt. Als antwoord volgt een verhaal over Martin Buber. Waarbij aan Buber de vraag is gesteld hoe hij over 1 Samuel 15 denkt. Dit is het verhaal van Saul over de Amalekieten, waarbij gezegd wordt dat de koning is gespaard en dat daarom aan Saul het koningschap zal worden ontnomen. Als antwoord zegt Buber: ik denk dat de profeet God heeft misverstaan. Buber heeft in zijn leven veel gedaan aan vertaling van de bijbel, steeds erop bedacht te trachten te onderscheiden wat is het woord van God en wat is het woord van de mens. Dit is ook de houding van spreker tegenover de Koran. God heeft tot Mohammed gesproken en dat heeft zijn neerslag gevonden in de Koran. Daarom wordt de Koran serieus genomen en gerespekteerd. Echter er zijn bepaalde passages waarin fundamentele waarden van het christelijk geloof worden

ontkend. Het is niet mogelijk aan te nemen dat dit het woord van God is, tenzij het toege-
staan is dit anders uit te leggen.

Dit is natuurlijk niet de laatste waarheidsvraag.

vraag: Wilt u herhalen waarom de Moslims geen Mohammedanen genoemd willen worden.
Lezen Moslims de Koran op dezelfde wijze als wij de Bijbel lezen?

antw. Het zijn Europeanen geweest die het eerst Moslims Mohammedanen hebben ge-
noemd. D.w.z. zij hebben die Moslims een naam gegeven op dezelfde manier waarop zij
zich christenen noemen. De verwarring is ontstaan doordat gedacht werd dat Mohammed
bij de Moslims dezelfde plaats inneemt als Christus bij ons, wat dus niet het geval is.
De Koran is speciaal voor de Arabische Moslims het "gehoorde" boek, zij verstaan de taal.
Bij niet-Arabische Moslims is dit minder het geval. De letterlijke vertaling van het woord Ko-
ran, betekent de "oplezing". Veel Moslims kennen hele stukken van de Koran uit hun hoofd.
Door het grote analfabetisme is een vergelijking met de situatie in onze wereld niet zonder
meer mogelijk.

vraag: Kunt u zeggen wat voor kans het Mohammedanisme in Nederland heeft om tot ople-
ving te komen?

antw. Het zal waarschijnlijk beperkt blijven tot de verschillende categorieën gastarbeiders in
ons land. Het aantal bekeerlingen zal zeker ook beperkt blijven, als indruk. Er zijn wel Ne-
derlandse bekeerlingen, maar dit zijn vaak "verhuizende" bekeerlingen. Het is vaak niet
aantrekkelijk om over te gaan tot de Islam omdat deze te "dichtbij" staat. Soms gebeurt het
uit gevoel van solidariteit met de gastarbeiders. Er is geen grote invloed te verwachten van
de Islam op de Nederlandse samenleving. Dit komt ook doordat de Islam tot ons komt mid-
dels de gastarbeiders, dit wekt de indruk alsof de Islam een onderontwikkelde godsdienst is.
In landen met langere contacten met het Midden Oosten b.v. Frankrijk, ligt dit anders omdat
hier ook Islamitische geleerden werken. Zeer belangrijk is ook het tijdelijk element van het
verblijf.

vraag: Welke invloed heeft de Westerse samenleving op de aanhangers
van de Islam, die in minderheden hier verblijven in onze samenleving.

antw: Er zijn veel Islamieten die in Nederland integreren in onze samenleving door huwelijk
e.d.; deze mensen vinden hun weg wel. Er wordt voor de gastarbeiders veel gedaan en de
verdiensten van de meesten zijn relatief gezien goed. Sommige landen drijven economisch
op de harde valuta binnen gebracht door de gastarbeiders. In Turkije wordt ca 70% van alle
vreemde valuta door gastarbeiders ingebracht. Veel gastarbeiders blijven tussen de wielen
hangen. Zij ondervinden onze samenleving letterlijk en figuurlijk als een kille maatschappij.
Dit geeft vaak een vreemd beeld als zij terugkeren naar hun land. Wij halen vreemden in
onze maatschappij maar laten ze ook vreemd. Geestelijke verkommering is een groot pro-
bleem. Hierdoor komt ook het christelijke beeld vaak vreemd over bij de Moslim.
Extra belemmering van de dialoog wordt ook nog gevonden in de volslagen vreemde talen
voor ons.

vraag: Is er veel verschil tussen de Moslim van het platteland en de Moslim uit de stad.

antw. Er is veel verschil tussen de Moslims met plattelands -of met stedelijke achtergrond, maar ook tussen steden en landen onderling zijn verschillen. Ook wat betreft de beoefening van de Islam. Het is echter moeilijk hier iets concreets over te zeggen. Je blijft veel langer Moslim, ook al doe je er bijna niets meer aan. In de Moslim-wereld kent men het verschijnsel "randkerkelijkheid" niet.

vraag: Gaat het in de Islam niet meer om de gewoonten en gebruiken? De Koran staat vol met geboden en verboden.

antw. Het is waar dat geboden en verboden een belangrijke rol spelen. In dat opzicht is de Moslim meer te vergelijken met de Jood. Het is echter verkeerd dit uit te leggen als wetticisme.

vraag: Heeft de Moslim ook een levende relatie met zijn geloof?

Antw. Ja, er is een levende relatie; al zijn er veel verschillen in beleving. Opvallend is het sterke Godsbesef.

vraag: Welke rol speelt de gemeenschap in de Islam?

antw. Per definitie is de Islam een godsdienstige gemeenschap. In het algemeen is er een sterk besef tot één geheel te behoren. Dit gevoel van eenheid zal veel verschillen transcenderen. Hierdoor ontstaan soms ook wel spanningen. Het is soms een rem op allerlei nationalistische bewegingen. De Moslim-gemeenschap is veel minder gestructureerd en zeker veel minder hiërarchisch georganiseerd dan b.v. de katholieke kerk. Vaak is er een vorm van organisatie in de geheime broederschappen, die soms in hun structuur te vergelijken zijn met onze kerkgenootschappen.

Nederlandse vertaling van de Koran, Kramers (paperback)

Studie over de Koran. Prof. Attema, De Islam

Louis Gardet,

Jezus in de Koran, Parrinder (BBB-boekje)

INHOUDSOPGAVE NUMMERS 13 t/m 22 JAARGANG 1975/1976

Nr. 13 Moslims vasten en wij Christenen

Nr. 14 De Islam en de Bijbel

Nr. 15 Moslims onder ons

Nr. 16 Moslims vieren offerfeest

Bedevaart naar Mekka

Brieven van een Hazj

Nr. 17

De Islam op zoek naar het heil Publikatie over een nieuw tijdschrift

Nr. 18

Christus volgens de Koran

Nr. 19

Christus volgens de Koran, het mysterie van Christus dood Mohammedanen of Moslims?

Nr. 20

Samenleven met buitenlandse werknemers Buitenlanders binnen of buiten? Ziekenbezoek bij buitenlandse werknemers

Nr. 21

Joden-Christen-Moslim-groepen in Europa Dialoog: iedere vorm van kommunikatie

Nr. 22

Houdingen die een rol spelen in de ontmoeting met Moslims Inhoudsopgave jaargang 1975/1976